

XIX wiek, HISTORIA POWSZECHNA (szkoła średnia)

Opis źródła:

Poniższe źródło przedstawia fragmenty pracy *Rządy Króla Leopolda w Afryce* (ang. *King Leopold's Rule in Africa*) Edmunda Dene Morela, brytyjskiego dziennikarza, pisarza i obrońcy praw człowieka. Urodzony w 1873 roku swoją karierę rozpoczął pisując do gazet artykuły na temat handlu z Afryką. Wkrótce zatrudnił się u Eldera Dempstera, właściciela spółki mającej monopol na przewóz towarów z i do Wolnego Państwa Kongo. Analizując dokumenty spółki Morel odkrył wkrótce, że w Kongu król Belgii Leopold II za pomocą wojska i urzędników utworzył państwo niewolnicze, a jego rdzenni mieszkańcy byli brutalnie przymuszani do pracy przy pozyskiwaniu kauczuku. Edmund Dene Morel stał się zaciekle przeciwnikiem i krytykiem tego opresyjnego systemu, a w celu walki z nim założył Congo Reform Association i wraz z jego członkami publikował artykuły, rozprawy, a także fotografie dokumentujące zbrodnie Belgów w Kongu. Działania Morela i jego nacisk na opinię publiczną Europy sprawił, że król Leopold II sprzedał Kongo, na skutek czego sytuacja jego mieszkańców zaczęła się stopniowo polepszać.

Miejsca wydania.

King Leopold's rule in Africa, Edmund Dene Morel, wyd. William Heinemann, London 1904.
(<https://archive.org/details/kingleopoldsrule00moreuoft/mode/2up>)

Tekst źródła:

King Leopold's rule in Africa, Edmund Dene Morel, wyd. William Heinemann, London 1904,
s. 17, s. 38.

(tłumaczenie z j. angielskiego: Dominika Rychel-Mantur)

s. 17

Minęło pięć lat od założenia "Wolnego Państwa Kongo" – krótkie pięć lat, które przyniosły wiele lekcji, niesmacznych odkryć, gorzkie rozczarowanie. Woal filantropijnych pobudek, spowijający twarz kongijskiego sfinksa, został nieco odsłonięty, a rysy, które skrywał, nie były tak łagodne, jak świat mógł się spodziewać po wielu ukwieconych słowach, które wcześniej padły. Z Afryki docierały dziwne opowieści o traktowaniu tubylców przez belgijskich agentów nowego państwa. W ten czy inny sposób nie dorównywały one wcześniejszym zapewnieniom o celach humanitarnych. Słyszano o licznych walkach; ludożercach Bangalów zatrudnionych przez państwo, którzy ucztowali na ciałach tubylców zabitych w tych walkach; o urzędnikach państwowych Kongo otrzymujących daninę w postaci niewolników i kości słoniowej [...]

W wiosce na stałe stacjonuje kilku żołnierzy, którzy gwałcą i kradną do woli. Jeśli chodzi o samych wieśniaków, to nie są oni już mężczyznami, lecz zmęczonymi niewolnikami. Całymi dniami i całymi dniami spędzonymi razem w lesie zbierają kauczuk, usiłując zaspokoić nienasycone potrzeby, są niemiłosiernie chłostani, jeśli zebrana suma nie była wystarczająca, błąkają się [w poszukiwaniu kauczuku – DRM] coraz dalej, z dala od swoich domów, niezdolni do zajmowania się swoimi plantacjami, zdemoralizowani, zdegradowani, pozbawieni swojego człowieczeństwa. Jeśli taki jest los mężczyzn, to co z kobietami? Wieś, dawniej czysta i zadbana, staje się brudna i zaniedbana. Obojętność i rozpacz wżerają się w serca ludzi; śmiertelność wzrasta, wielu szuka schronienia w lesie i ginie nieszczęśliwie, podczas gdy innym może się wreszcie udać znaleźć schronienie w jakiejś innej wiosce, oddalonej od najbliższej strefy działania „Bula Matadi”. Wieś pustoszeje i niszczy; przedstawiciel „Bula Matadi” przenosi swoją kwaterę do najbliższej „niewykorzystanej dzielnicy”.

Słowniczek pojęć:

Wolne Państwo Kongo – państwo w południowej Afryce utworzone na mocy postanowień konferencji berlińskiej (regulowała sprawy podboju kolonialnego Afryki, odbywała się w latach 1884-1885), istniejące w latach 1885-1908. O jego utworzenie starał się król Belgii Leopold II, który został jego władcą. Prowadzona przez niego polityka była nastawiona na zdobycie jak największych zysków w wyniku eksploatacji gospodarczej Konga.

„Bula Matadi” – właściwie „Bula Matari” – przydomek nadany przez Kongijczyków Henry’emu Mortonowi Stanley’owi. Stanley był brytyjskim podróżnikiem i publicystą, który w latach 70’ XIX wieku przepłynął rzekę Kongo. Leopold II finansował niektóre z jego wypraw i był pod ogromnym wrażeniem odkryć Stanley’a. Po utworzeniu Wolnego Państwa Kongo na zlecenie króla Belgii Stanley budował na jego terenie królewskie miasta i faktorie.

Pytania do źródła:

Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom podstawowy).

1. Jakie motywacje deklarował Leopold II zabiegając o utworzenie Wolnego Państwa Kongo? Czy rzeczywiście mu przyświecały?
2. Czy rządzący w imieniu króla Belgii wykorzystywali antagonizmy między lokalną ludnością?
3. Jaki kongijski surowiec był obiektem szczególnego zainteresowania Europejczyków?
4. W jaki sposób go pozyskiwano?

5. Jak wyglądało życie ludności kongijskiej oraz ich wioski po pojawieniu się Belgów?
6. Korzystając z wiedzy pozaźródłowej wymień państwa europejskie, które w XIX wieku posiadały kolonie na kontynencie afrykańskim.

Literatura pomocnicza:

Hochschild A., Duch króla Leopolda. Opowieść o chciwości, terrorze i bohaterstwie w kolonialnej Afryce, Warszawa 2022.

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord: Dominika Rychel-Mantur